

Презентация 3 към глава 3

ТЕНДЕНЦИИ НА ГЛОБАЛНИЯ ЗДРАВЕН СТАТУС

Част първа

Смъртността като индикатор за глобалния здравен статус

1. Източници на данни за общата смъртност

Най-известният индикатор за оценка на здравния статус на населението е смъртността и причините за умирање, определяни на основата на **медицинските свидетелства за смърт.**

Системата за класифициране на причините за смърт е разработена преди повече от 150 години от Уилям Фар и до днес тя е в основата на **Международната класификация на заболяванията и умиранията - действаща е нейната 10-та ревизия (МКБ-10).**

Достоверни данни за причините за умирания са налице само за около една трета от световното население, където има национални добре функциониращи системи за регистрация на виталните събития.

Варирането между отделните страни и региони е много широко - от над 95% регистрационен обхват на умиранията в Европейския регион до по-малко от 5% регистрация за Африканския регион на СЗО.

Поради това данните се допълват от ***извадкови регистрационни системи.***

Например, в Индия от 1964-1965 г. е въведена такава система, чрез която се набират данни за смъртността и плодовитостта в 4436 селски и 2235 градски единици с население около 6 млн.

Регистрацията се извършва от специално обучени преброители, след което данните се генерализират за цялата страна.

Друг подход за компенсиране непълнотата на данните в развиващите се страни е т.нар. **вербална аутопсия** за идентифициране на причините за умирация. Използва се специален въпросник за разпитване на лица, оказващи грижи на болните или членове на семейства на починали лица. Събира се информация за признаците и симптомите на заболяванията, продължителността им и др. След това лекари преглеждат тази информация и определят вероятната причина за смърт при всеки случай.

За справяне с информационните празноти в страните с нисък и среден доход СЗО насърчава използването на методите на извадкови регистрации и обследвания, както и стандартизирани и валидизирани методи на вербална аутопсия.

2. Глобални тенденции на общата смъртност и причините за умирация

2.1. Основни понятия

**(от учебника по социална
медицина)**

Брутен (нестандартизиран) коефициент за обща смъртност – общ интензивен показател

Изчисление:

$$\text{ОС} = \frac{\text{общ брой умрели лица}}{\text{средногодишен брой население}} \times 1000$$

Скала за оценка:

ниска – под 10‰

средна – от 10 до 15‰

висока – над 15‰

Стандартизирани коефициенти за обща смъртност

Специфични интензивни коефициенти:

- по пол
- по местоживеене
 - по възраст
 - по причини

Специфични интензивни коефициенти за смъртност по възраст (повъзрастова смъртност)

$$\text{ПС} = \frac{\text{брой умрели лица в дадена възраст}}{\text{средногод. брой лица на същата възраст}} \times 10^n$$

Пример:

$$\text{См 50-59 г.} = \frac{\text{брой умрели на възраст 50-59 г.}}{\text{средногод. брой лица на 50-59 г.}} \times 10^n$$

Специфични интензивни коефициенти за смъртност по причини

$$\text{ПС} = \frac{\text{брой умрели лица от дадена причина}}{\text{средногод. брой население}} \times 10^n$$

Разлика между специфични интензивни показатели и пропорции

Спец. интенз. п-л за смъртност от инсулт

$$\text{СИП} = \frac{\text{Умрели от инсулт}}{\text{Средногод. население}} \times 10^n$$

Относителен дял на умрелите от инсулт

$$\text{Отн. дял} = \frac{\text{Умрели от инсулт}}{\text{Общ брой умрели}} \times 100$$

Смъртност до 5-годишна възраст (U5MR)

$$\text{U5MR} = \frac{\text{умрели деца под 5-г. възраст}}{\text{брой живородени}} \times 1000$$

Скала за оценка на смъртността под 5-годишна възраст

МНОГО НИСКА – ПОД 10‰

НИСКА – 10-20‰

СРЕДНА – 20-50‰

ВИСОКА – 50-100‰

МНОГО ВИСОКА – НАД 100‰

Майчина смъртност

брой умрели жени през бременността,
раждането и до 42-я ден
след раждането

$$МС = \frac{\text{брой умрели жени през бременността, раждането и до 42-я ден след раждането}}{\text{брой живородени}} \times 100000$$

По оценъчни данни на СЗО през 2012 г. броят на умиралията в света е **56**

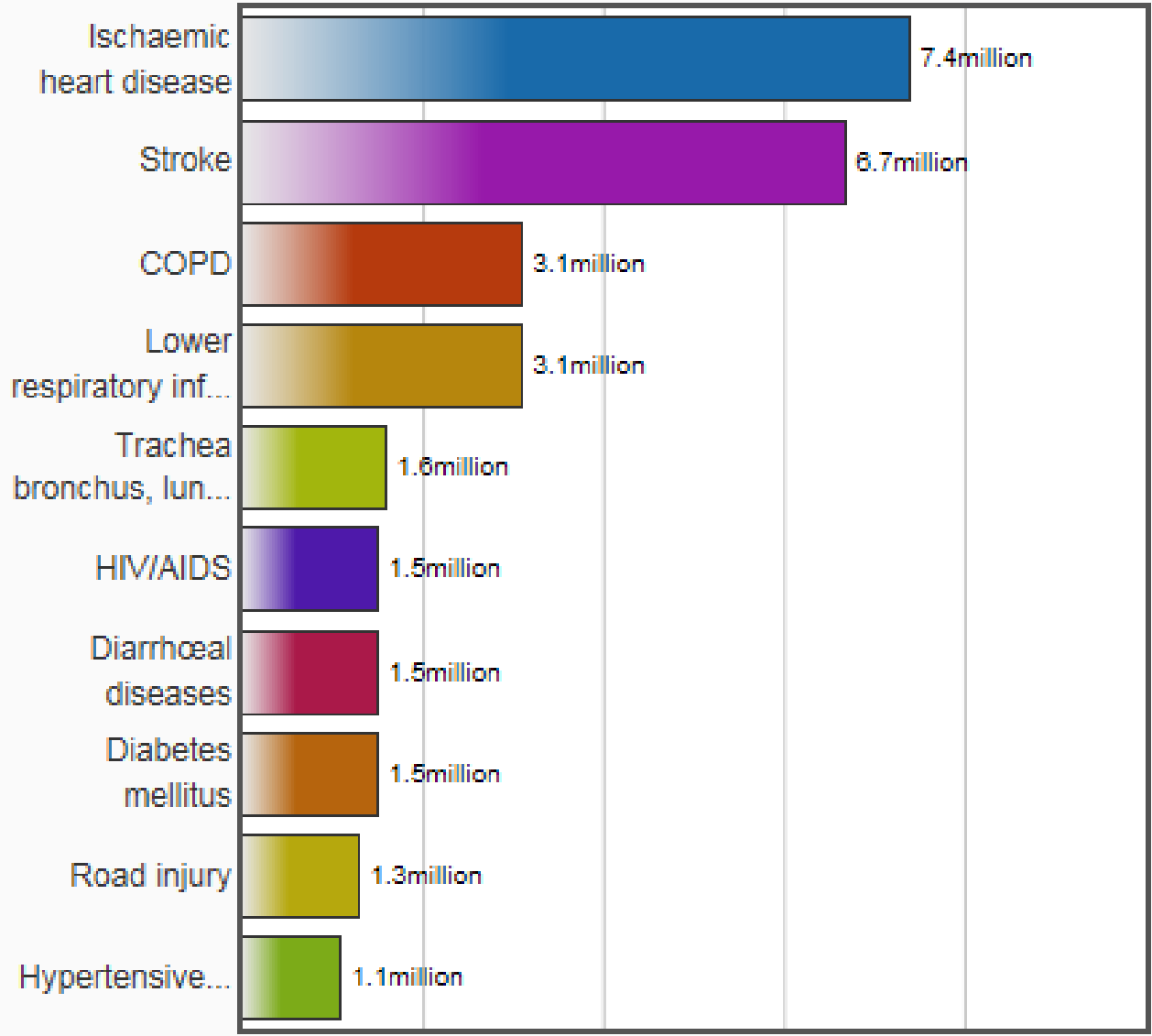
милиона:

- 15,3% - деца под 15 години;
- 41,2% - лица на 15-69 г.;
- 43,5% - лица над 70 г.

2.2. Характеристика на общата смъртност по причини

The 10 leading causes of death in the world 2012

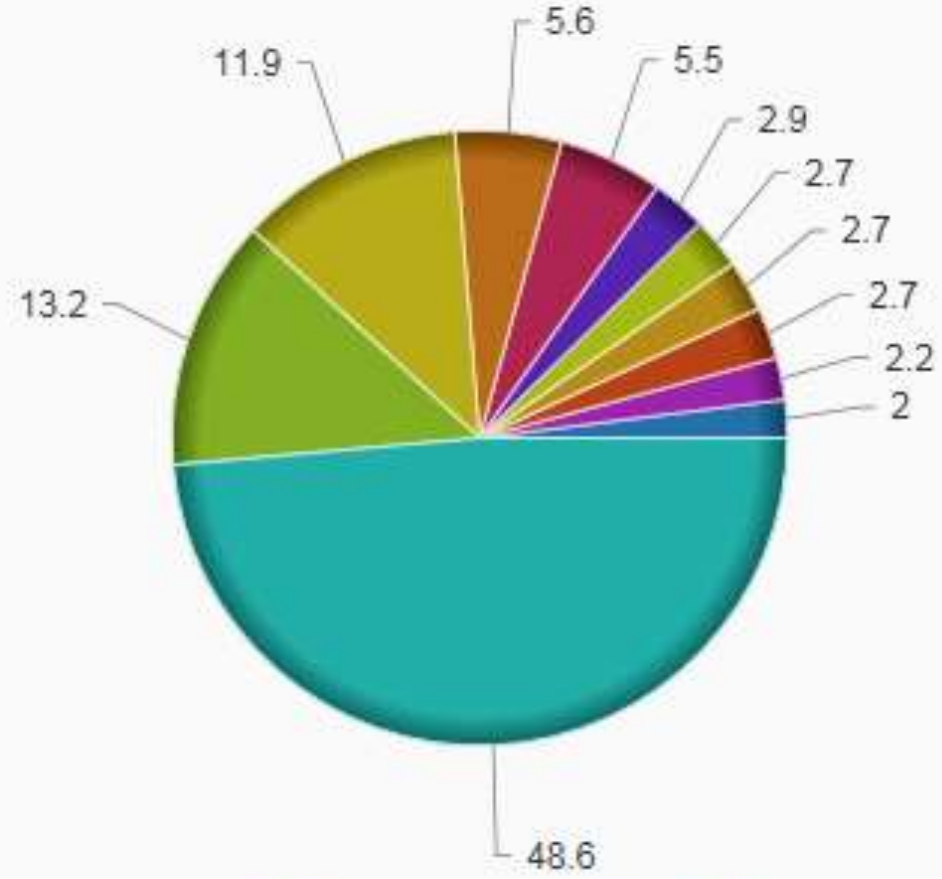

Подреждането на 10-те водещи причини за умирация в света като цяло (слайд 23):

1. Ишемична болест на сърцето (ИБС)
2. Инсулт
3. Хрон. обструктивна белодробна болест (ХОББ)
4. Инфекции на долните дихателни пътища
5. Рак на трахеята, бронхите и белите дробове
6. ХИВ/СПИН
7. Диарийни заболявания
8. Диабет
9. Пътно-транспортни травми
10. Хипертония

The 10 leading causes of death in the world by percentage

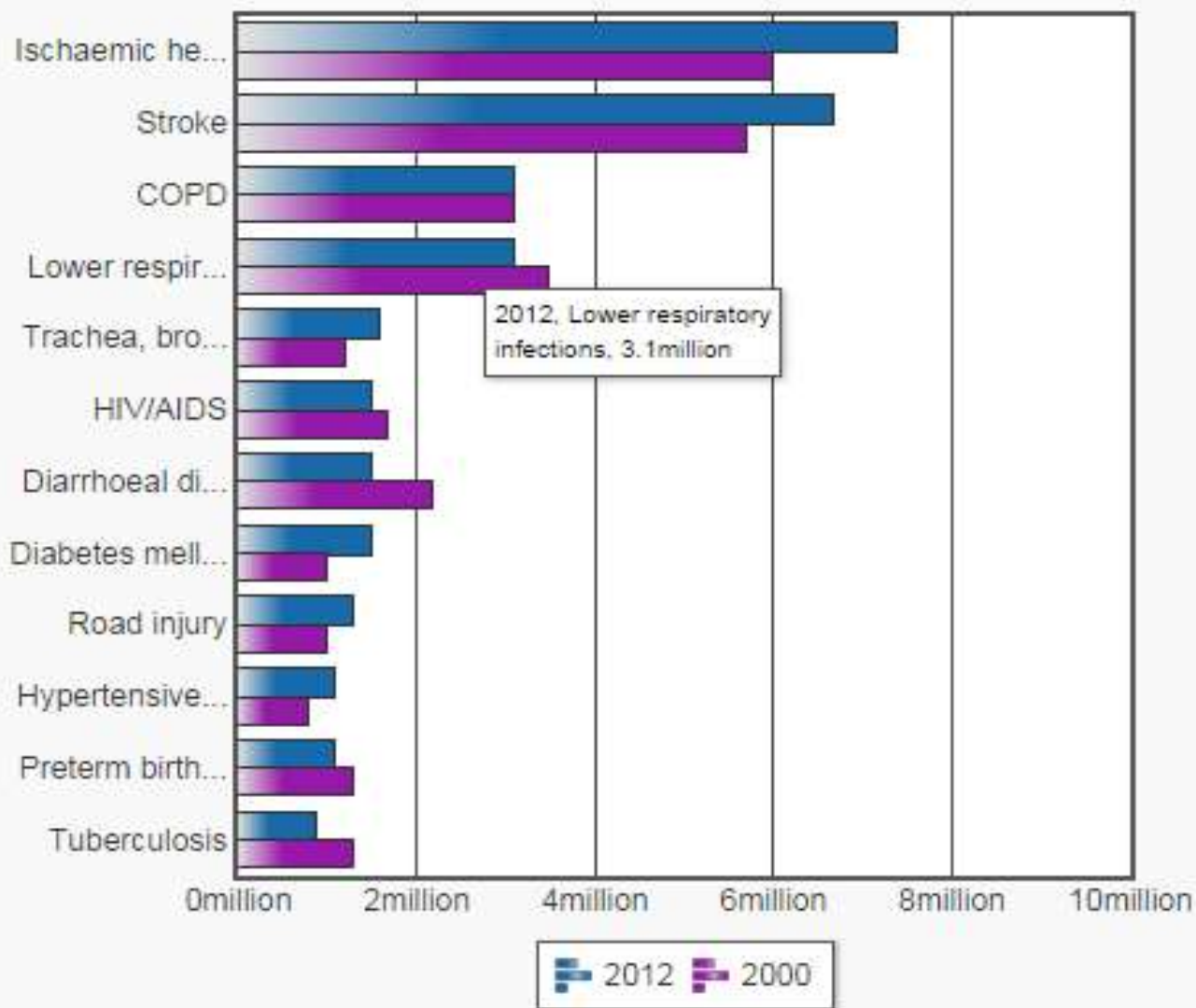
Hypertensive heart disease	Road injury	Diarrhoeal diseases
Trachea bronchus, lung cancers	Diabetes mellitus	HIV/AIDS
Ischaemic heart disease	Lower respiratory infections	COPD
Other causes	Stroke	

През последните години настъпват сериозни промени в смъртността по причини (слайд 27):

= Намалява смъртността от: инфекции на долните дихателни пътища; диарийни заболявания; ХИВ/СПИН; усложнения на преждевременни раждания; туберкулоза.

= Нараства смъртността от: исхемична болест на сърцето; инсулт; рак на трахеята, бронхите и белите дробове; диабет; хипертония; травми от пътно-транспортни произшествия.

Comparison of leading causes of death over the past decade, 2000 and 2012

Честотата и структурата на умиранията ,
изразена на 100000 души и в %) се
различава съществено според БНП.

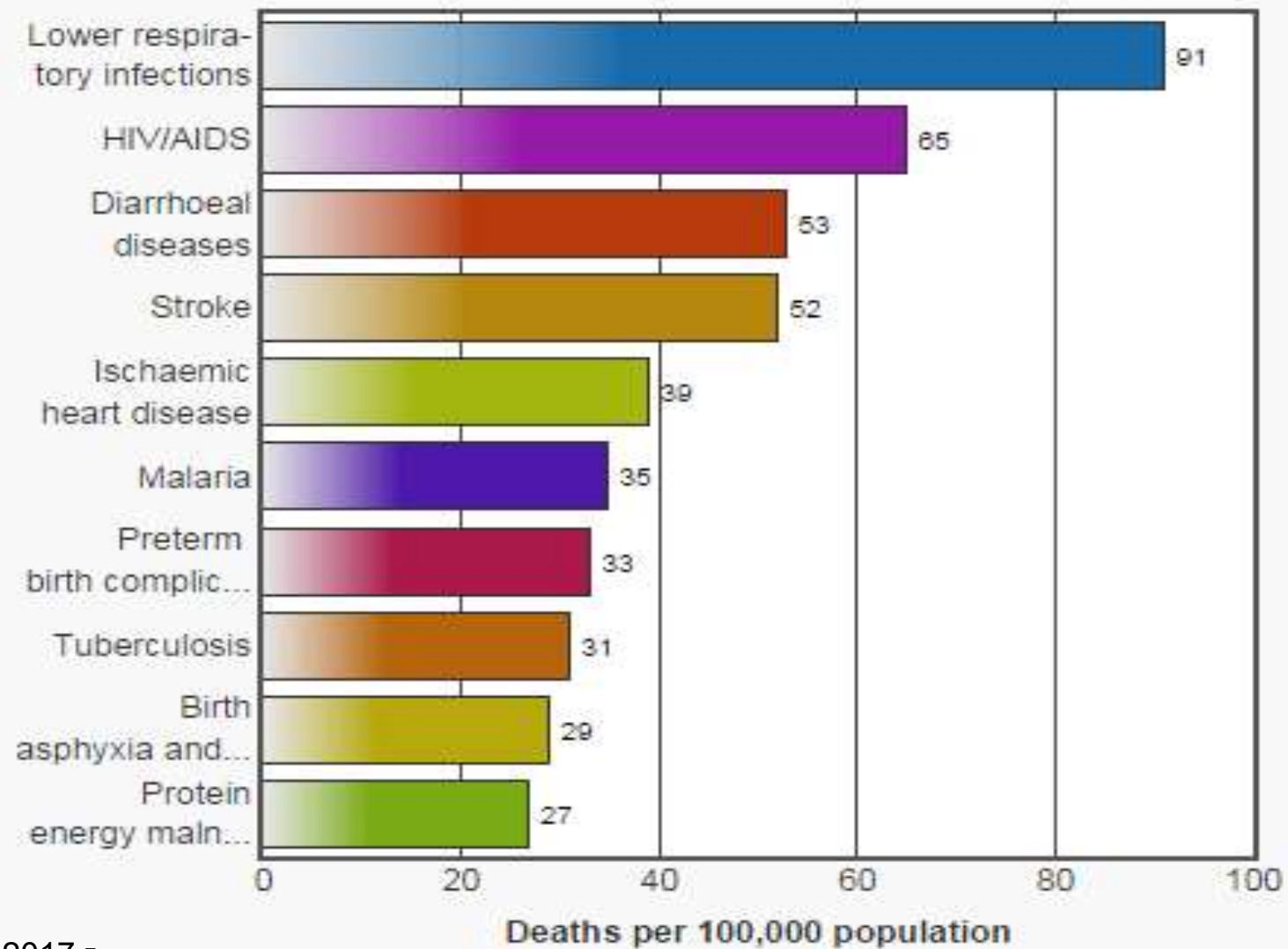
В страните с нисък доход най-висока е
смъртността от инфекции на долните
дихателни пътища, ХИВ/СПИН и диарийни
заболявания (слайдове 29-30).

В страните с висок доход най-висока е
смъртността от ИБС, МСБ, рак на
трахеята, бронхите и белите дробове,
Алцхаймер (слайдове 31-32).

***Смъртност от 10 водещи причини в страните с нисък доход
(брой умирация на 100 000 души) – 2012 г.***

Причини	Брой умирация на 100 000 души
1. Инфекции на долните дихателни пътища	91
2. ХИВ/СПИН	65
3. Диарийни заболявания	53
4. Мозъчно-съдова болест	52
5. Ишемична болест на сърцето	39
6. Недоносеност	33
7. Малария	35
8. Туберкулоза	31
9. Родова асфиксия и хипоксия	29
10. Белтъчно недохранване	27

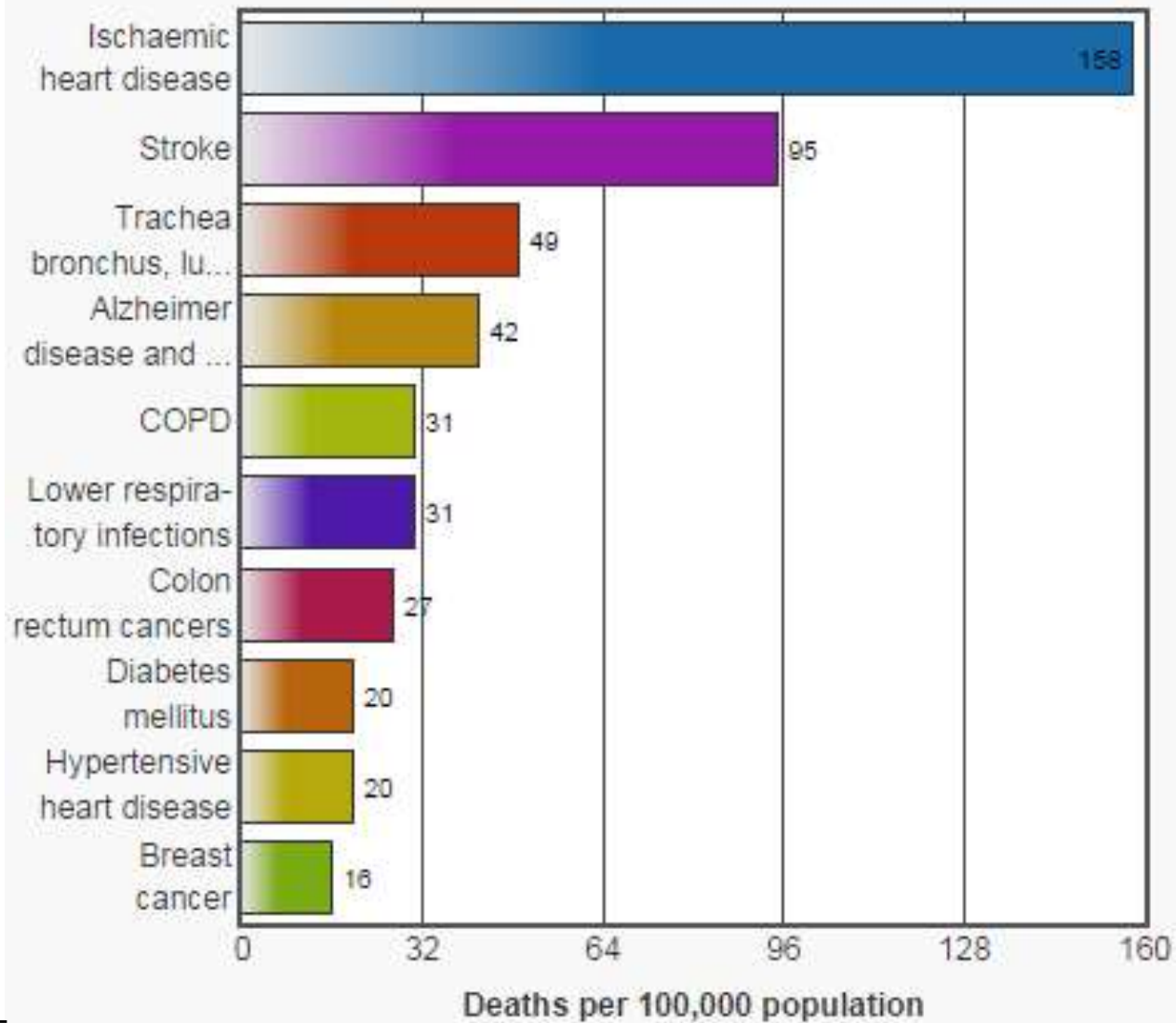
Top 10 causes of death in low-income countries 2012

Смъртност от 10 водещи причини в страните с висок доход (на 100 000 души) – 2012 г.

Причини	Брой умирания на 100 000 души
1. Ишемична болест на сърцето	158
2. Мозъчно-съдова болест	95
3. Рак на трахеята, бронхите и белия дроб	49
4. Алцхаймер и други дементни състояния	42
5. Хронична обструктивна белодробна болест	31
6. Инфекции на долните дихателни пътища	31
7. Рак на дебелото черво	27
8. Диабет	20
9. Хипертонична болест	20
10. Рак на млечната жлеза	16

Top 10 causes of death in high income countries 2012

Тютюнопушенето е главна причина за много от убийствените заболявания в света, включително сърдечно-съдовите заболявания, хроничната обструктивна болест и рака на белия дроб.

В глобален мащаб, тютюнопушенето е отговорно за 10% от умиранията сред възрастните лица. То често се явява скрита причина за заболяванията, които се регистрират като причини за умирания.

Наблюдават се **съществени различия в причините за умирания по възраст.**

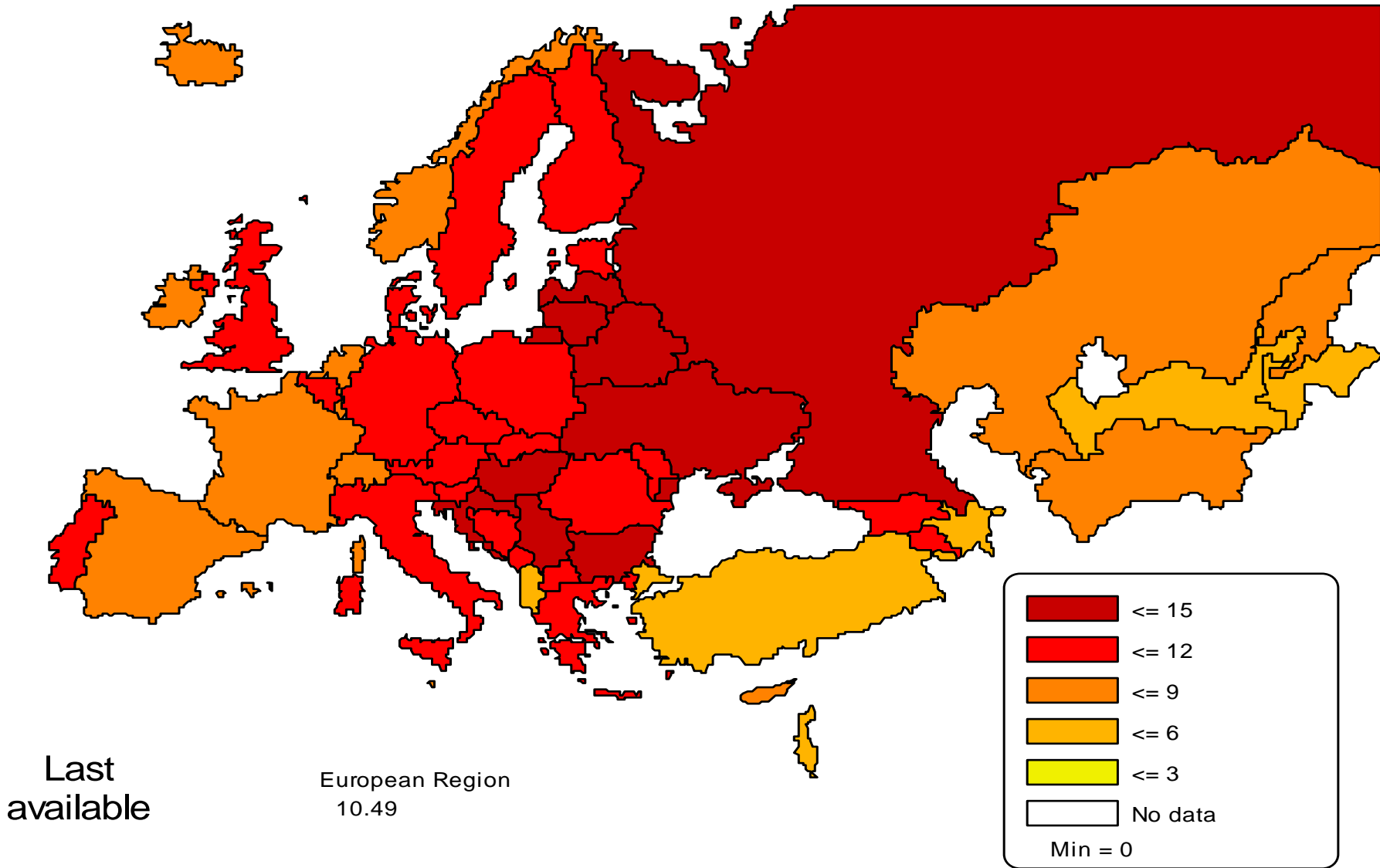
В страните с висок доход - 70% от умиранията са сред лицата над 70-годишна възраст. Само 10% от умиранията сред деца под 15-год. възраст.

В страните с нисък доход - – 40% от умиранията са сред децата под 15-годишна възраст и само 20% - сред лицата на възраст над 70 г.

Умиранията от майчини причини са намалели от 400 000 в 2000 г. до 300 000 през 2012 г., но майчината смъртност все още е висока: всеки ден около 800 жени умират от усложнения на бременността и раждането.

2.3. Ситуацията в Европа

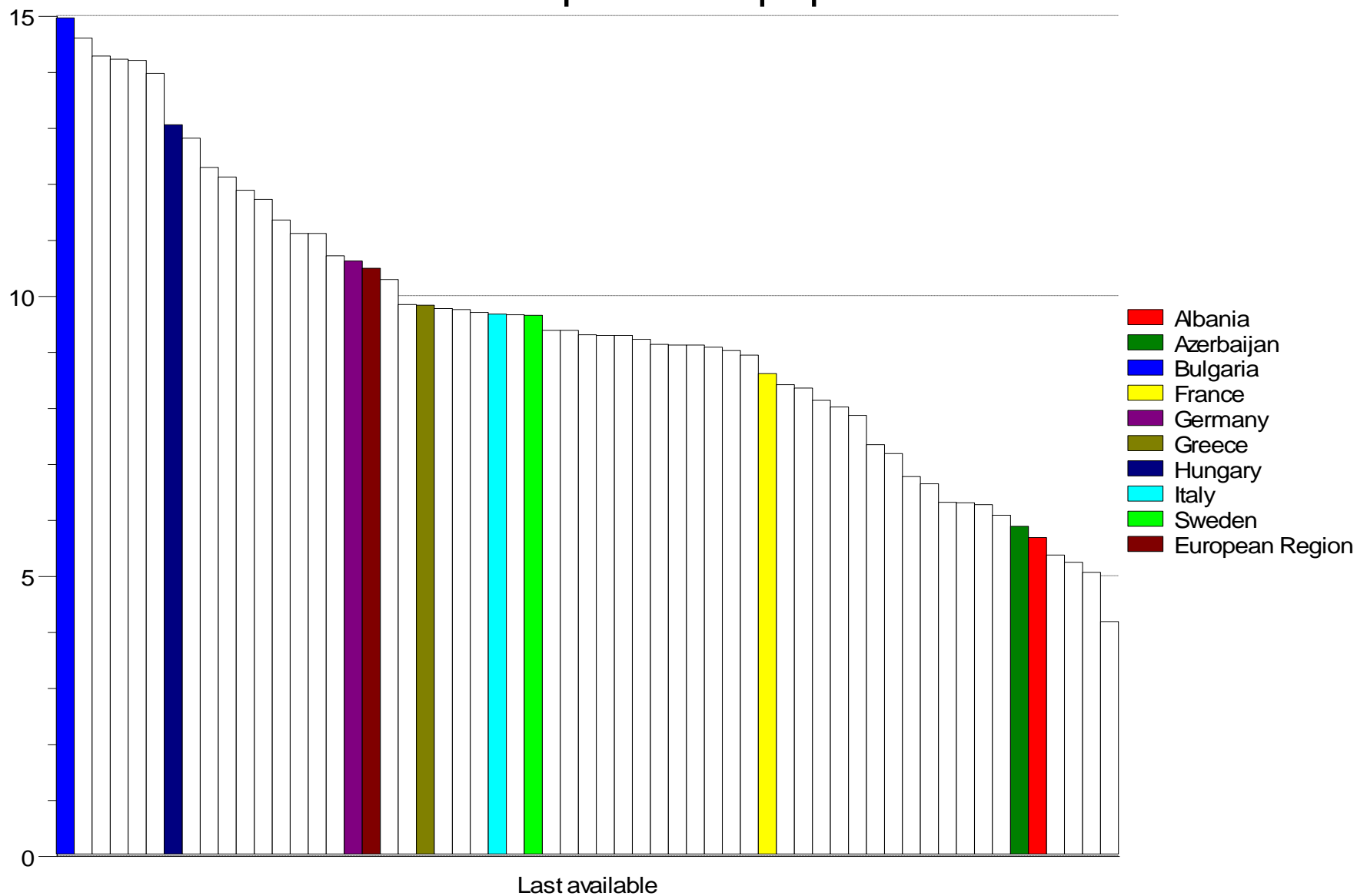
Crude death rate per 1000 population

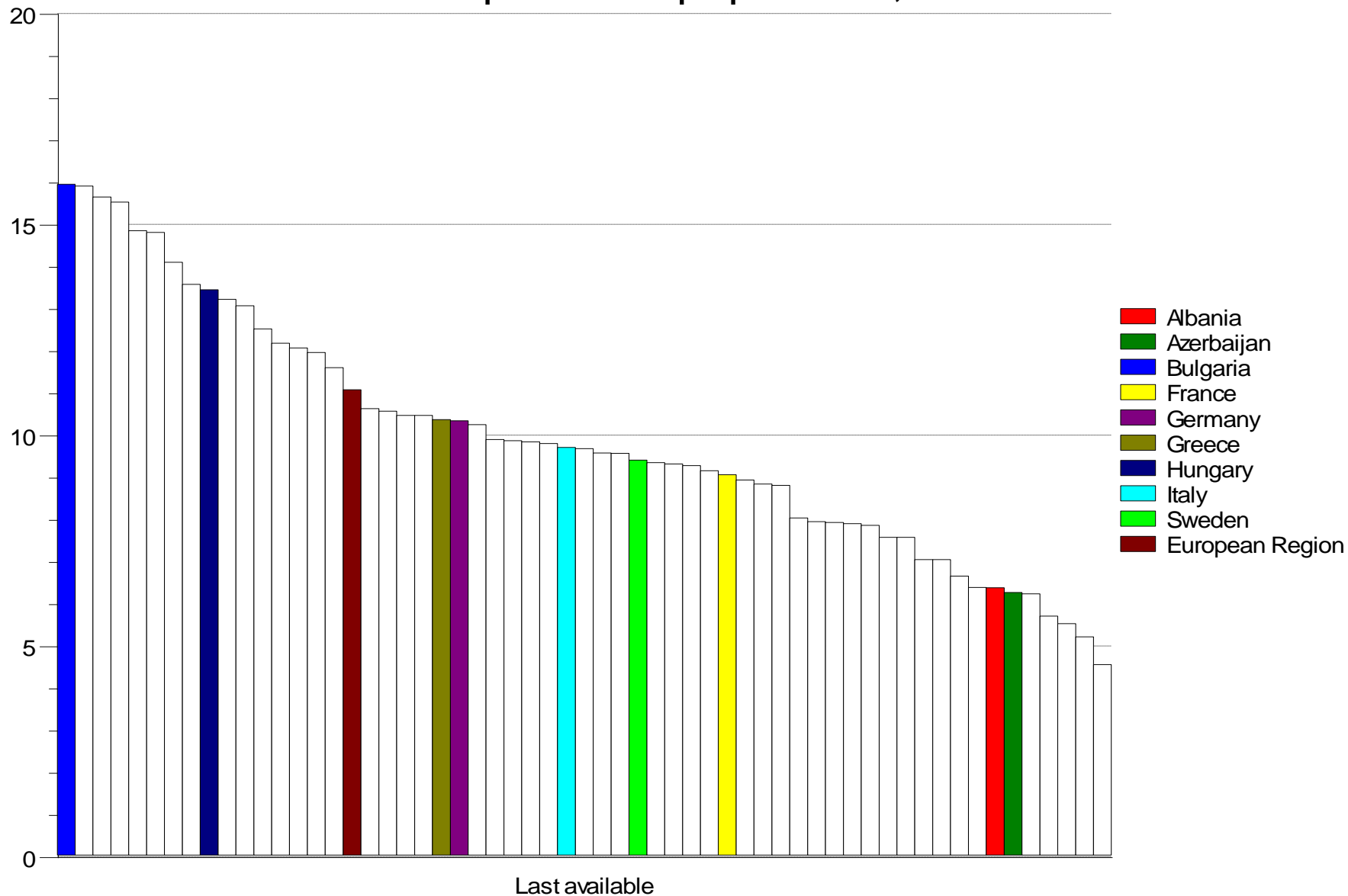
Last available

27.9.2017 г.

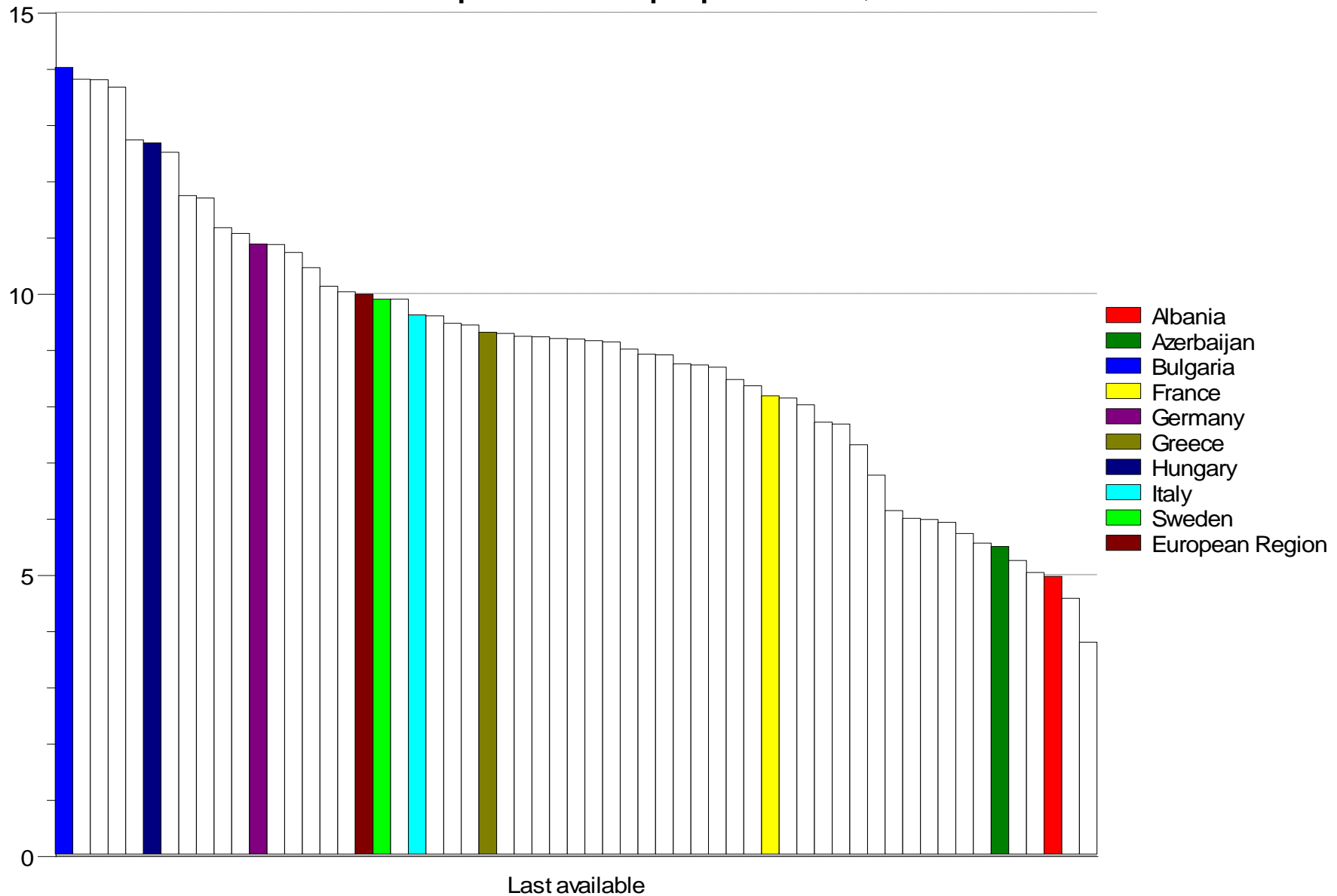
Crude death rate per 1000 population

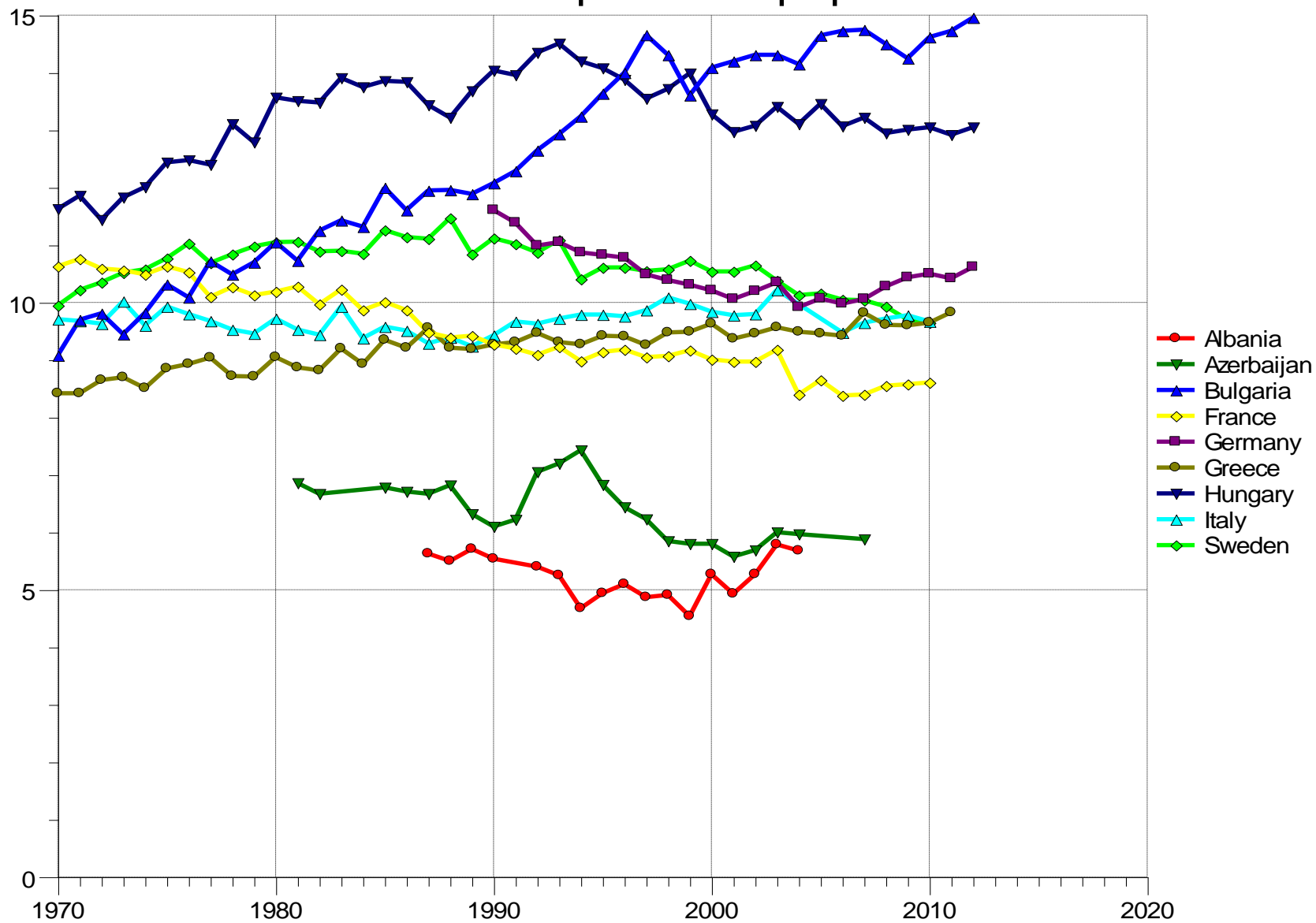
Crude death rate per 1000 population, males

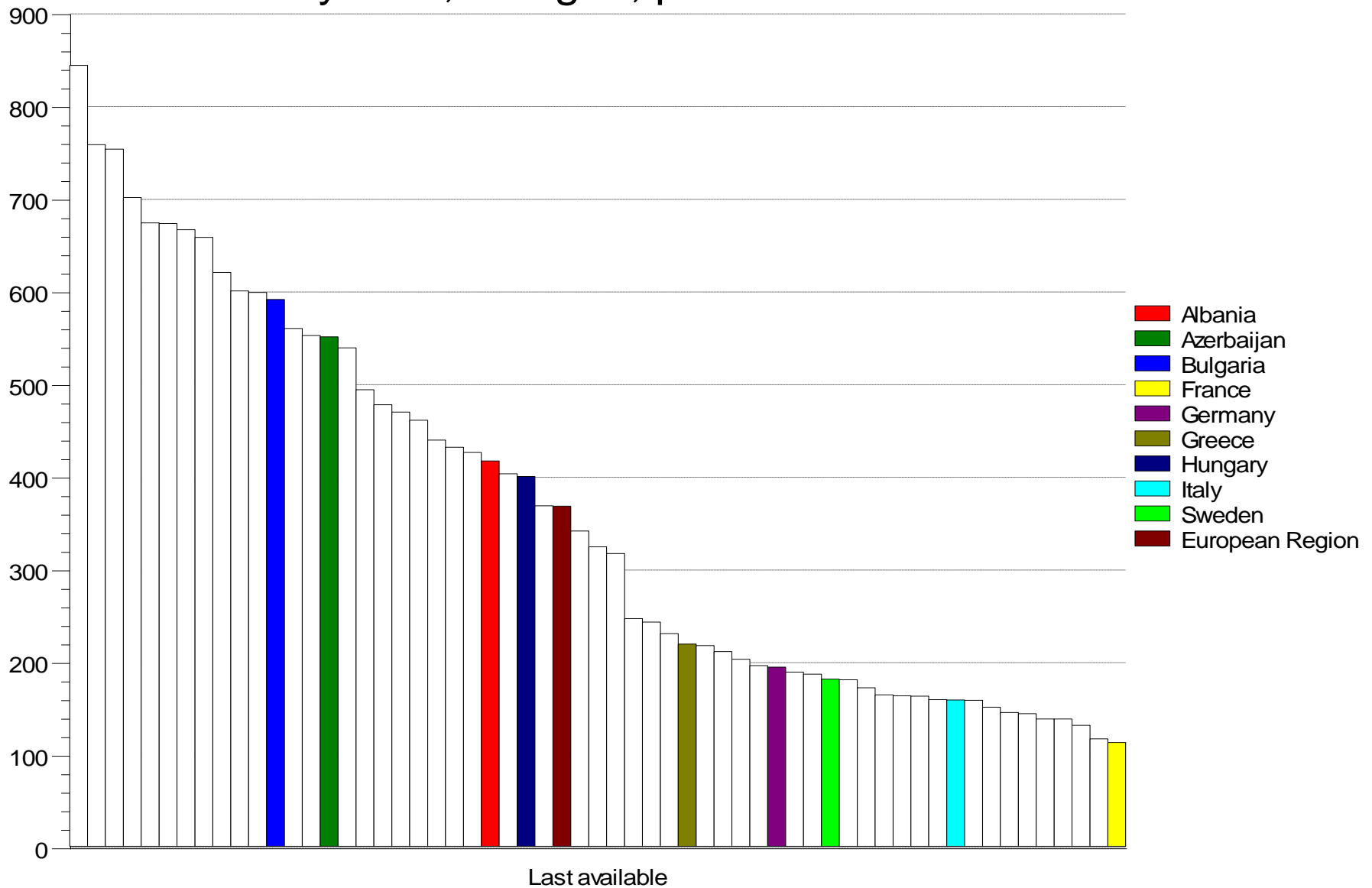
Crude death rate per 1000 population, females

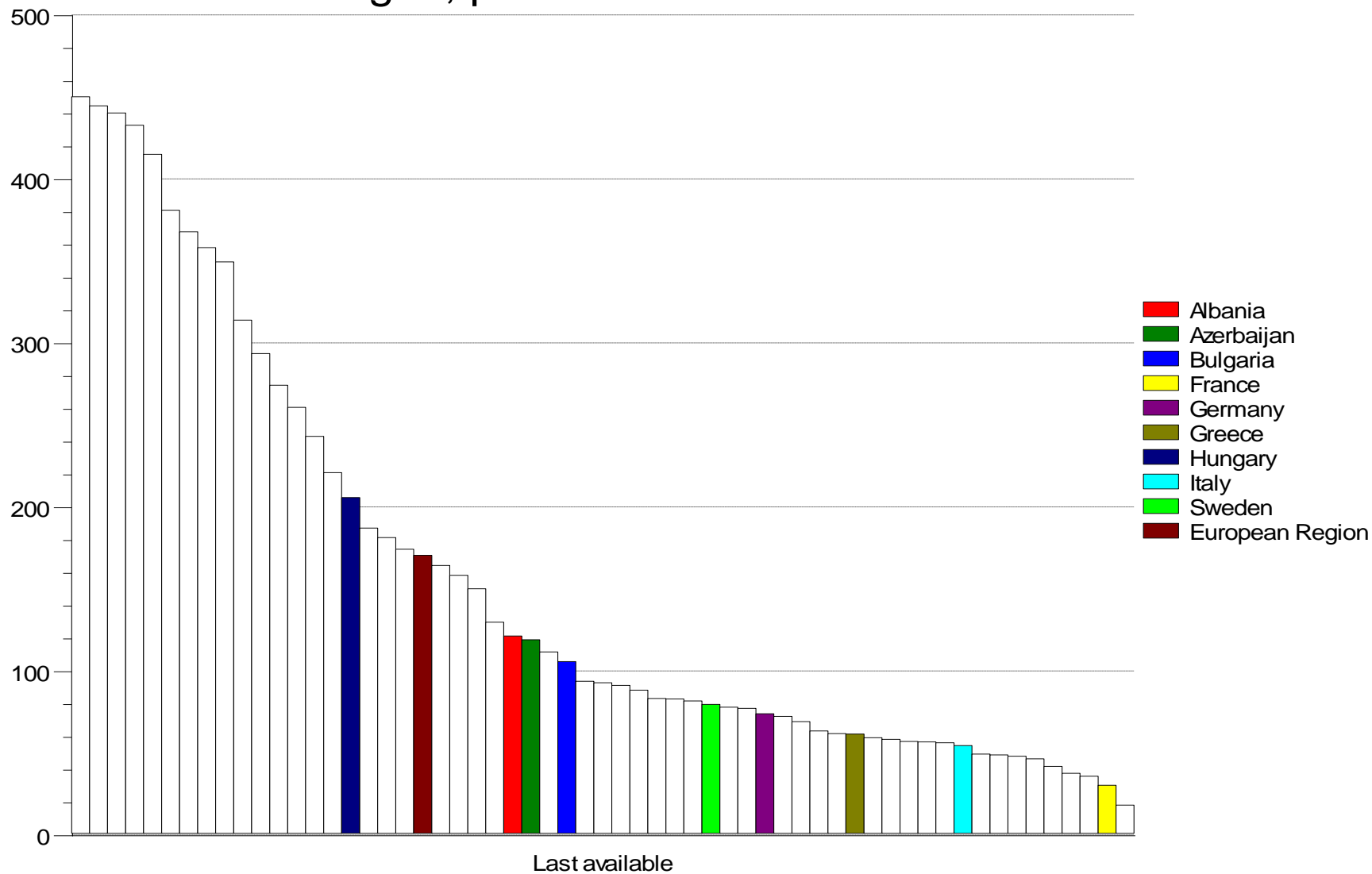
Crude death rate per 1000 population

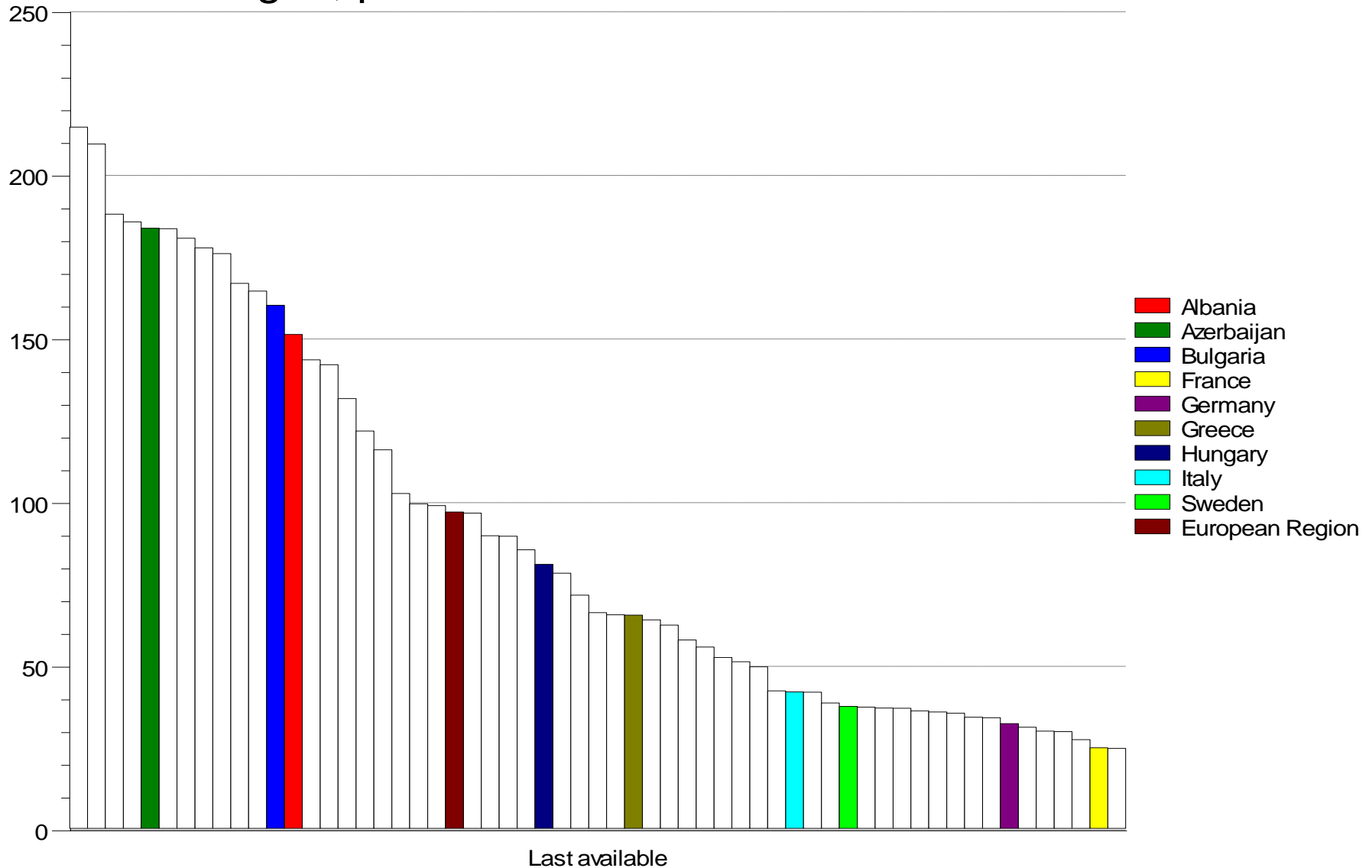
SDR, diseases of circulatory system, all ages, per 100 000

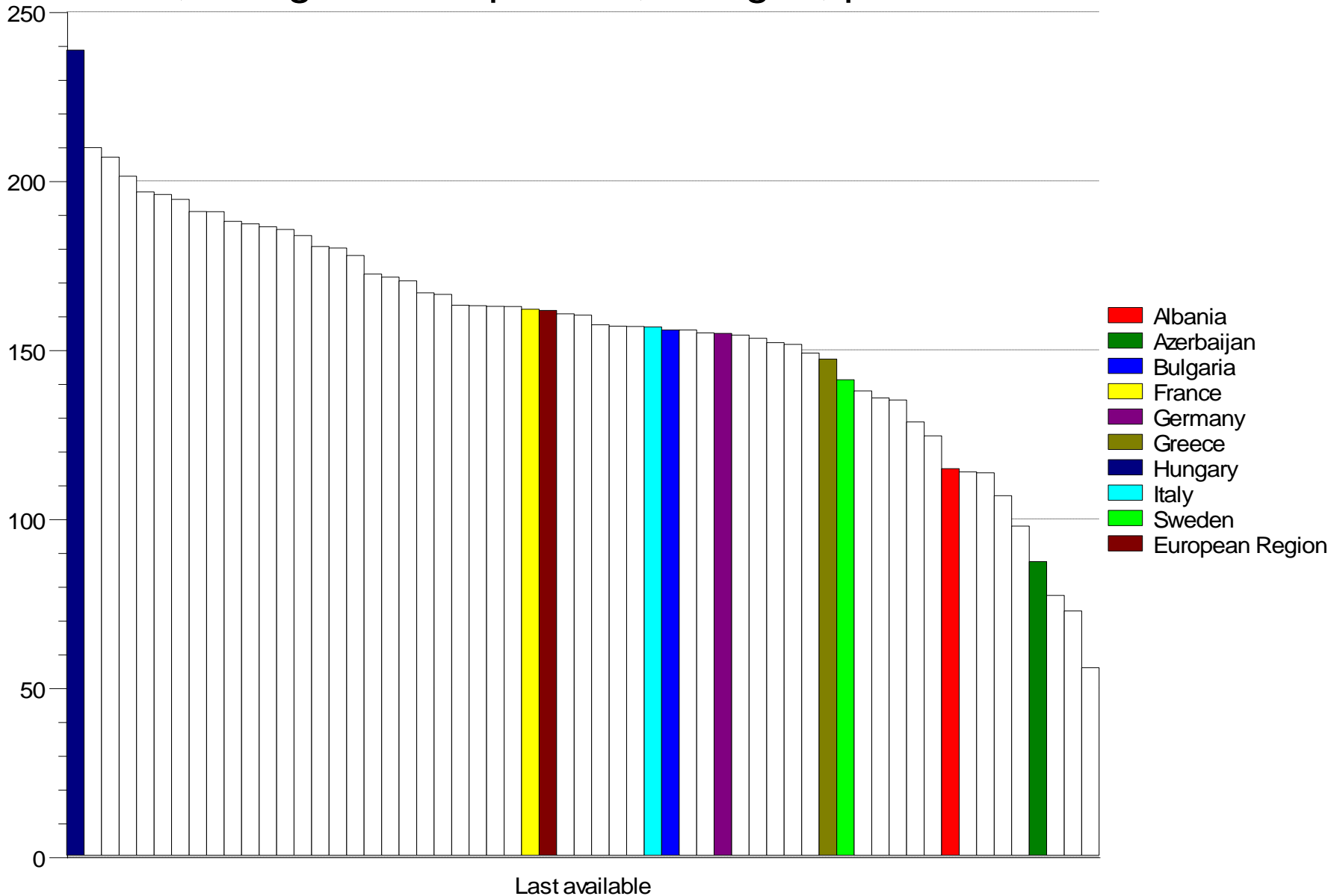
SDR, ischaemic heart disease, all ages, per 100 000

SDR, cerebrovascular diseases, all ages, per 100 000

SDR, malignant neoplasms, all ages, per 100 000

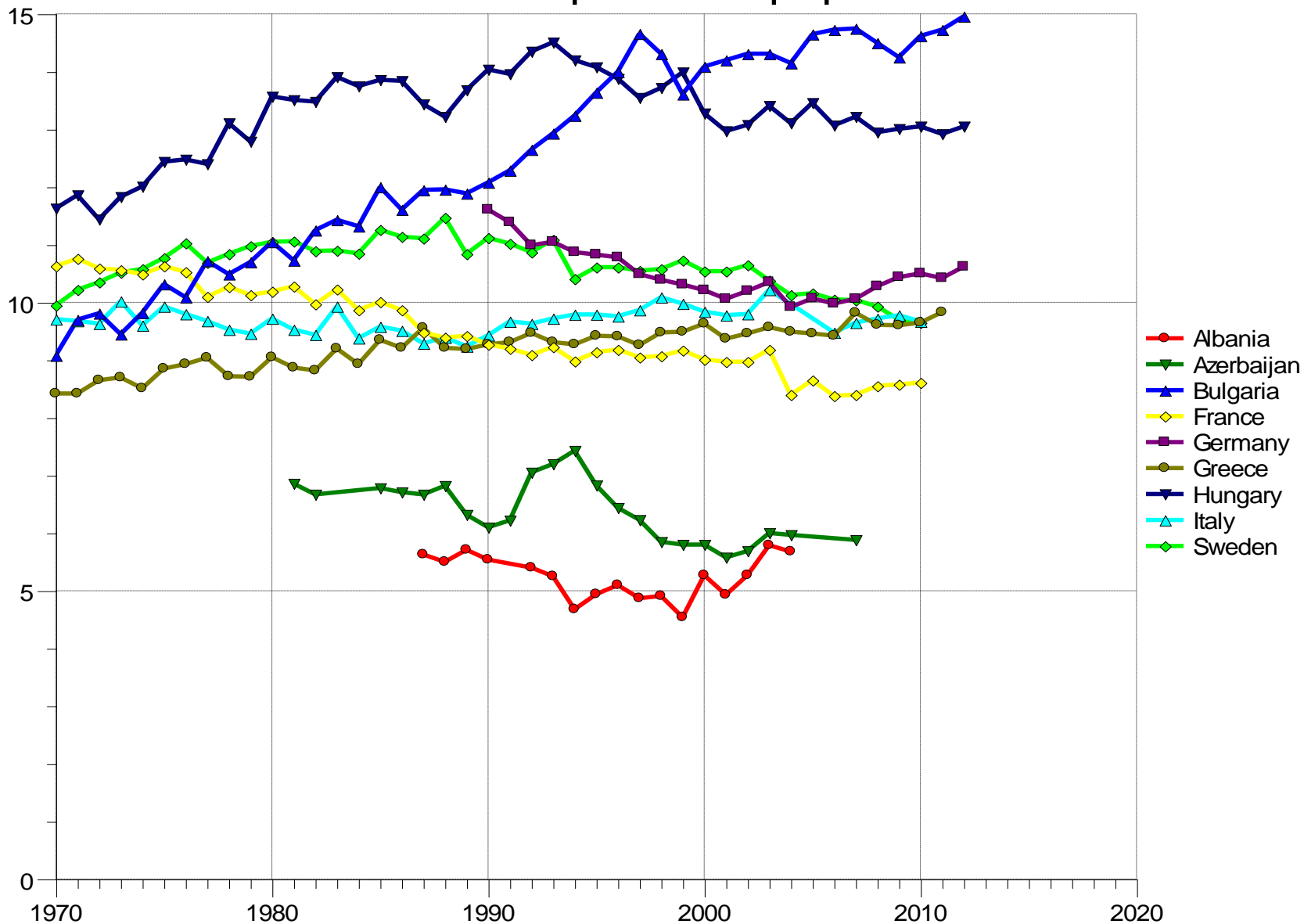

2.4. Ситуацията в България

Обща смъртност в България 1960-2015 г. (в ‰)

Години	Общо	Градове	Села
1960	8,1	6,5	9,0
1965	8,1	6,2	9,8
1970	9,1	7,0	11,4
1975	10,3	7,7	14,0
1980	11,1	8,2	15,7
1985	12,0	8,7	18,3
1990	12,5	9,4	18,6
1997	14,7	11,8	20,7
2000	14,1	11,5	19,6
2015	15,3	12,9	22,0

Crude death rate per 1000 population

Смъртност по възраст в България 1960-2014 г. (в ‰)

Възраст	1960	1970	1980	1990	1997	2000	2014
ОБЩО	8,1	9,1	11,1	12,1	14,7	14,1	15,1
Под 1 г.	45,1	27,2	20,2	14,8	17,5	13,3	7,6
1 – 9 г.	1,6	0,8	0,7	0,6	0,7	0,5	0,2
10–19 г.	0,8	0,6	0,6	0,6	0,6	0,4	0,3
20–29 г.	1,2	1,0	1,0	1,0	1,0	0,8	0,6
30–39 г.	1,8	1,5	1,6	1,8	1,9	1,7	1,4
40–49 г.	3,4	3,2	3,6	4,2	4,9	4,3	3,4
50–59 г.	8,1	8,1	9,1	9,9	11,1	10,1	9,5
60–69 г.	22,1	22,4	24,3	23,2	25,0	23,8	20,0
70 г. и +	76,7	84,2	88,2	91,9	91,2	84,5	76,6

Структура на причините за умирания в България 1970-2015 г. (в %)

ВОДЕЩИ ПРИЧИНИ	1970	1980	1990	2000	2015
ОБЩО	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Болести на кръвообращението	49,4	55,4	61,5	66,3	65,4
Новообразувания	15,0	12,8	13,9	13,4	16,4
Болести на храносмилателната система	13,5	9,3	6,0	3,9	3,5
Болести на дихателната система	6,1	5,5	5,0	4,1	3,7
Всички останали причини	16,0	17,0	13,6	12,3	10,5